

Z OPRAVLJANJEM »KORISTNIH DEJAVNOSTI« DO PLEMIŠKEGA NAZIVA. RAZSTAVA PLEMIŠKIH DIPLOM 17. STOL. IZ ARHIVA REPUBLIKE SLOVENIJE

WIZENSTAIN – IZBOLJŠANJE GRBA, CESARSKA ZAŠČITA IN SPREMEMBA PREDIKATA

1646 oktober 10., Bratislava

Orig. perg. (26,5 x 33 cm), libel (8 listov), platnice v rdečem zametju s štirimi rdečimi platnenimi trakovi, barvni grb, nemščina, okrogel viseči pečat cesarja Ferdinanda III., premera 13,5 cm, iz rdečega voska v okrogli skodelici iz naravnega voska in okrogli leseni skodelici, premera 20,5 cm, pritrjen z zlato pleteno svileno vrstico, signatura: ARS, SI AS 1064/114

Kvadriran ščit s srčnim ščitom: 1. in 4. na dnu zlatega polja pet strmih gorskih vrhov, na tretjem, najvišjem, stoji črna dvojna lilija; 2. in 3. na dnu srebrnega polja štirje strmi in enako visoki vrhovi, na notranjih dveh stoji rudarski škrat z usnjeno kapo, jopičem in nogavicami, modrimi hlačam in črnim predpasnikom, v desni roki drži lužni kamen s tremi konicami, v levi pa cepin. V črnem srčnem ščitu v desno obrnjen zlat lev s krono, dvojno zavitim repom in ukrivljeno sabljo v desni šapi. Nad ščitom dva kronana turnirska šlema s črno-zlatim in rdeče-srebrnim pregrinjalom; iz desne krone rasteta dva bivolja rogova, desni deljen črno-zlat, levi deljen zlato-črn, med njima raste enak lev, kakor v srčnem ščitu; na levi kroni stoji na štirih hribčkih enak rudarski škrat, kakor v ščitu.

Cesar Ferdinand III. Habsburški

(Jan van den Hoecke, portret, slika na olju, ok. 1643, Kunsthistorisches Museum Wien, © javna domena)

Pečat Karla pl. Wiza z Glinca iz leta 1638

(ARS, SI AS 1063/2328)

Pripadniki družine Wiz (tudi Wüz) so se v drugi polovici 16. stoletja najverjetneje iz Nemčije naselili v Ljubljani. V kranjski deželni prestolnici najdemo leta 1570 krojača Jurija in steklarskega pomočnika Petra. Wizi so bili sprva protestanti, v času protireformacije pa so se spreobrnil med katoličane. Najbolj znan pripadnik rodbine je bil Jurijev sin Marko (ok. 1569–1654), ki si je s trgovino pridobil veliko premoženje, postal ugleden ljubljanski meščan, član notranjega mestnega sveta, višji mestni blagajnik, bil pa tudi večkratni mestni sodnik in župan. Njegovo bogastvo mu je omogočilo, da si je plemiški naziv enostavno kupil. Cesar Ferdinand II. (1619–1637) ga je leta 1630 povzdignil v plemiški stan in mu dodal predikat po njegovem dvorcu Glinca (*Wüzen von vnd zue Gleiniz*). Povzdignjenje naj bi si sicer zaslužil z večletnim služenjem v vojnah proti Turkom na ozemlju Ogrske ter Hrvaške in Morske krajine.

Marko je imel več otrok, od katerih velja omeniti Baltazarja (1609–1650), ki je dosegel čast apostolskega protonotarja in župnika v Mengšu, Janeza Andreja (1620–1693), cesarskega svétnika in prejemnika na Kranjskem, ter Karla (med 1602/1607–1672), od 1635 rudarskega sodnika na Kranjskem in Goriškem. Slednji je dosegel dva vrhunca, in sicer leta 1646, o čemer več v nadaljevanju, in leta 1667, ko je bil povzdignjen med barone.

Karel Wiz von vnd zue Gleiniz je funkcijo rudarskega sodnika v vojvodini Kranjski in pokneženi grofiji Goriški opravljal med 1635 in 1654 kar v domači hiši v Križevniški ulici v Ljubljani. Desetega oktobra 1646 mu je cesar Ferdinand III. (1637–1657) v tedanji ogrski prestolnici Bratislavi izdal plemiško diplomu, s katero mu je zaradi zveste službe njega in njegovih prednikov izboljšal grb s šlemnim okrasjem, spremenil predikat v »pl. Wizenstain na Glincah« (*von Wüzenstain auf Gleiniz*), podelil pa tudi cesarsko zaščito (*salva guardia*). Obstoječi grb mu je dopolnil z rudarskim škratom s cepinom v roki, kar je simboliziralo njegovo funkcijo rudarskega sodnika.